

האיסור לנגן בכלי שיר זכר לחורבן ביהמ"ק

רב דניאל שטיין

א. משנה סוטה (מח.) - משבטלה סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין וכו' אמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקרי שרי, דגרדאי אסיר. [ח' המאירי (שם) - אמר המאירי משבטלו סנהדרין בטל השיר מבית המשתאות ר"ל בית חופת חתנים, ורמז לדבר זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם ופרשו בתלמוד המערב שבזמן הסנהדרין היתה אימת סנהדרין עליהם ולא היו אומרים דבר נבלה בשיר וכו'. כל השירים שאין בהם שבת להב"ה אסור לומר בהם והם הם התחלת הפקר וכו' ומ"מ כל שנעשה להזדרז במלאכה שלא יתנמנו ולא יתשללו במלאכתם מותר וכו' אבל כל שאינו אלא לשחוק אף בבעלי מלאכה אסור].

ב. גמ' גיטין (ז.) - שלחו ליה למר עוקבא, זמרא מנא לן דאסיר, שרטט וכתב להו אל תשמח ישראל אל גיל כעמים, ולישלח להו מהכא בשיר לא ישתו יין ימר שכר לשותיו, אי מההוא, ה"א ה"מ זמרא דמנא, אבל דפומא שרי, קמ"ל. [תוס' (שם) ד"ה זמרא - פ"י בקונטרס לשורר בבית המשתאות, וכן משמע מדקאמר ולישלח ליה מהכא בשיר לא ישתו יין, ובפרק בתרא דסוטה (דף מח.) תנן משבטלה סנהדרין בטל שיר בבית המשתאות שנאמר בשיר לא ישתו יין, וראוי להחמיר בכיוצא דההוא בירושלמי דהוה קאים ודמיך בזמרא שמתענג ביותר, ושיר של מצוה שרי כגון בשעת חופה שעושין לשמח חתן וכלה]. [הגה' המרדכי (שם) - מצאתי בתוס' במשנה בלא אכילה הוא דאסור דהוה דרך העובדי כוכבים אבל במשנה של אכילה מותר].

ג. ירושלמי מגילה (פ"ג ה"ב) - מר עוקבא מישלח כתב לריש גלותא דהוה דמיך וקאים בזימין אל תשמח ישראל אל גיל כעמים.

ד. רמב"ם (פ"ה תעניות הי"ד) - וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמוח בהן ואסור לשמען מפני החורבן, ואפילו שירה בפה על היין אסורה שנאמר בשיר לא ישתו יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות לקל וכיוצא בהן על היין.

ה. טור (תק"ס) - משחורבן הבית תקנו שבכל דבר שמחה שיהיה בה זכר לחורבן הבית וכו' ואסרו כל מיני שיר בין בכלי בין בפה וכו', ומלשון הרמב"ם ז"ל משמע דבכלי אסור לשמוע בכל ענין ובפה דוקא על היין, אבל הוא ביאר בתשובת שאלה דאפי' בפה אסור אף בלא משתה וכו' וה"מ שירת אהבים כגון לשבח יפה ביופיו וכיוצא בו אבל מותר לומר שירות ותשבחות על היין בבית המשתה.

ו. שו"ע (סי' תק"ס סע' ג') - וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי קול של שיר לשמח בהם. הגה: ויש אומרים דוקא מי שרגיל בהם, כגון המלכים שעומדים ושוכבים בכלי שיר או בבית המשתה, ואסור לשומעם מפני החורבן ואפילו שיר בפה על היין אסורה שנאמר: בשיר לא ישתו יין (ישעיה כד, ט) וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות וזכרון חסדי הקדוש ברוך הוא, על היין. הגה: וכן לצורך מצוה, כגון, בבית חתן וכלה הכל שרי. [משנ"ב (ס"ק י"ד) - כתב בליקוטי מהרי"ל שלא כדנין הוא שמשוררין במשתה אודך כי עניתי וכו' ג' לשמחת מריעות כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר [סנהדרין ק"א] אך בבהכ"נ לרגלים מצוה לומר וע"כ מסיק המ"א דלא שרי בשבת לומר אלא אותן שירים שנתקנו על הסעודה אבל פיוטים אחרים אסור] [שער הציון (ס"ק כ"ג) - אמנם לפי מה שכתב במסכת גטין בהגהות רמ"א שבמרדכי בשם י"מ דדוקא במשתה בלא אכילה הוא דאסור שכן דרך עכו"מ אבל במשתה של אכילה מותר אפשר דאין למחות בהם אף על גב דרגילי בזה].

ז. תשו' אג"מ (ח"א סי' קס"ו) - היוצא מזה דכפומא אין לאסור שלא בבית משתה ולמי שאינו רגיל משום דכמעט כל הראשונים מתירין רק הרמב"ם בתשובתו נגד עצמו בהלכותיו וכו' אבל ודאי מהראוי לבעל נפש להחמיר כהרמב"ם בתשובתו וכו', ואם הוא לדבר מצוה משמע מתוס' ומרמ"א שמותר אף שאינו לשמחת חתן וכלה דהא נקטו כגון בבית חתן וכלה הכל שרי משמע דחתן וכלה שנקטו הוא רק לציור וה"ה לכל דבר מצוה, אבל הבענקעטס שעושין לצורך צדקה מסופקני אם הוא בכלל היתר דבר מצוה מאחר שהסעודה והשמחה אינה מצוה בעצם רק שהוא לאסוף עי"ז הרבה אנשים שיתנדבו אבל אפשר יש להחשיב שהוא לדבר מצוה כיון שהוא לכבוד מקיימי מצות צדקה ולכן טוב להחמיר אם אפשר ואין למחות באלו המקילין.

ח. גמ' סנהדרין (קא.) - תנו רבנן הקורא פסוק של שיר השירים ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק בבית משתאות בלא זמנו מביא רעה לעולם. מפני שהתורה חוגרת שק, ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפני רבונו של עולם, עשאוני בניך ככנור שמנגנין בו לצים. [יד רמה (שם) - ויש לפרש דהני מילי מאן דקרי ליה דרך שחוק אבל מאן דמיוכין לשבוחי ביה לקב"ה דרך ניגון שפיר דמי ומילתא צריכא עיונא].

ט. מג"א (סי' תקנ"א ס"ק י') - ומ"מ נ"ל דאסור לעשות סעוד' ואפי' בלא רקודין ומחולות ול"ד לסעודת ברית מילה דלית בה שמחה כלל משא"כ כאן וכו' מיהו מה שנהגין לאכול מיני מרקח' בשעת כתיבת התנאים לא מקרי סעודה, ונ"ל דאסור לעשו' ריקודין ומחולות מ"ז בתמוז ואילך.

י. בה"ל (סי' תקנ"א ד"ה ממעטין) - ועיין בפמ"ג שכתב דישאל שפרנסתו כלי זמר אצל עכו"מ בבית המשתה יראה דכדי פרנסתו שרי ע"ש. ועיין בדה"ח דמשמע מניה דאינו מתיר הפמ"ג אלא מ"ז בתמוז עד ר"ה.